

Öykü Nasıl Okunur Üzerine

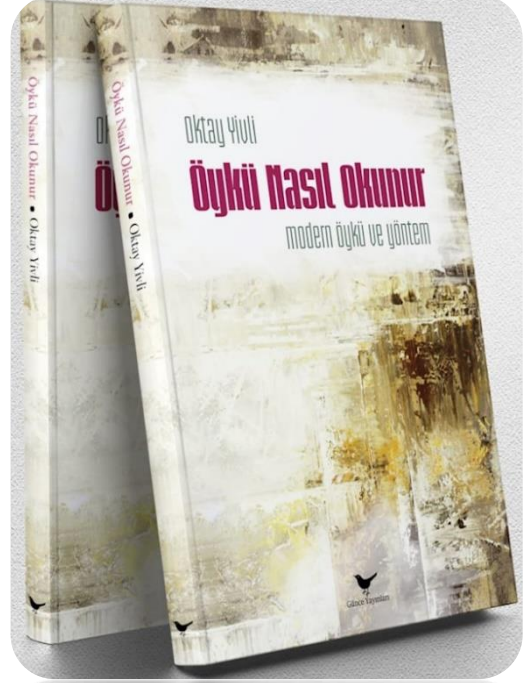
DR. BİLAL ÖNGÜL*

Oktay Yivli'nin 2019 sonunda çıkan kitabı *Öykü Nasıl Okunur: Modern Öykü ve Yöntem* anlatıbilim alanında yazılmış, kuramsal bir çalışmadır. Yivli'nin bu kitaptan önce çıkmış olan *Alev Alatlının Romancılığı*, *Cemil Süleyman'ın Öyküleri* ve *Kısa Öyküde Yöntem* kitapları da yine aynı alan içinde sayabileceğimiz kitaplardır.

Uzunca bir süredir anlatıbilim üzerinde düşünen yazarın bu kapsam içinde kalan makale düzeyindeki çalışmaları ise şunlardır: "Anlatıcı ve Perspektifte Yeni Bir Sınıflandırma Girişimi", "Modern Türk Öyküsünde Alt Türler (1890-1950)", "Anlatıcı Sorunsalı", "Yiğit Bener'den Böcek Öyküleri", "Halide Edip Öyküsünde Betimlemenin Retoriği", "Kurmaca Nedir", "Sözde Anlatıcı", "Cemal Şakar'da Anlatı Düzlemleri ve Perspektif Değişirmeler", "Bir Deney Adamının Öyküsü", "Yaseminler Tüter mi Hâlâ: Mekânın Yapısı ve İşlevi", "Selim İleri Deneyselliği Hâlâ Sürdürüyor", "Başak Baysallı'nın Fresko Apartman'ndan Uzanan Duygudaşlık Eli", "Halide Edip Öykücülüğü", "Başkasının Rüyaları'nda Felsefi Tutum / Estetik Sunum", "Kurmaca Anlatıda Bakış Açısı", "İzmir Hikâyeleri Bağlamında Halit Ziya'nın Anlatısı", "Ömer Seyfettin Hikâyesinin Doğası", "Ömer Seyfettin Hikâyesinde Aydınlanma Anı", "Kurmaca Evrende Bakma Biçimleri", "Karakterleştirme", "Öyküleme Çoğul Kiplik", "Analepsis", "Anlatılarda Açılış", "Kurmada Sahne Tekniği", "Öyküde Kompozisyon Oyunları", "Anlatı Grameri", "Metalepsis / Sınır Aşımı", "Necip Tosun Öyküsüne Sondan Bakmak", "Kurmaca Anlatı Ahlakı Nasıl Üretir" gibi çalışmaları anabiliriz.

İlgili alanda hem verimli hem de yaratıcı çalışmaları kaleme almış Oktay Yivli, *Öykü Nasıl Okunur* kitabını sekiz bölüm çerçevesinde düzenlemiştir. Bunlar tür, kompozisyon, anlatan ses (anlatıcı), görüş biçimi (bakış açısı), öykülemenin yapısı, öyküleme zamanı, anlatı birimleri ve öyküleme grameridir.

Olay öyküsü-durum öyküsü ikiliğini bir yana bırakan akademisyen; dramatik, mektup, anı, günce, mizahi, portre, röportaj, söyleşi, teatral, deneme, gotik, anekdot ve tezli öykü olmak üzere

* E-posta: bilal.ongul@deu.edu.tr; Orcid: 0000-0002-9595-0046

modern öyküde pek çok alt tür saptamıştır. Kompozisyon bölümündeysen anlatıların açılış ve kapanışlarına bakarak beş biçim önerisinde bulunmuştur. Bunlar kapalı form, açık form, yarı açık form, tersyüz edilmiş form ve çevrimsel formdur.

Anlatan ses bölümünde anlatıcı kavramını öncelikle kavramsal ve deneyimsel anlatıcı olarak ikiye ayırmakta, ardından deneyimsel anlatıcı içinde itirafçı ve tanık olmak üzere iki alt tipi tanımlamaktadır. Bakış açısı yerine görüş biçimi terimini öneren yazar, bu bağlamda bütüncül görüş, panoramik görüş ve karakter görüş biçimlerini ayırt etmektedir.

Öykülemenin yapısında dört farklı tipoloji tespit etmekte ve bunları zaman dizinsel öyküleme, doğrusal olmayan öyküleme, çerçeveli öyküleme ve paralel öyküleme terimleriyle adlandırmaktadır. Öyküleme zamanı ise art zamanlı, eş zamanlı ve erken zamanlı olarak adlandırılmıştır.

Anlatı birimlerinde salt anlatı, hızlandırılmış anlatı, sahne, tablo, yorum balonu ve boşluk; birbirinden farklı olgular olarak tanımlanmaktadır. Öyküleme grameri bölümü ise anlatı birimlerine bağlı olarak dilbilgisi düzeyinde tanımlanmaktadır. Buradaki tipoloji temel öyküleme kipi, ikincil öyküleme kipi, geçiş kipi, özetleme kipi, betimleme kipi, yorumlama kipi ve erken anlatma kipi terimleriyle adlandırılmıştır.

Özellikle modern öykü için tasarlanmış olan bu ufuk açıcı yöntemin diğer kurmaca türleri üzerine yapılan çalışmalarda da kullanılabileceği aşikârdır. Türk edebiyatında yapılmış nadir anlatıbilim çalışmalarından biri olan kitabın uzun vadede bu alandaki çalışmalara ışık tutacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

- Yivli, Oktay (2013). *Alev Alatlı'nın Romancılığı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yivli, Oktay (2013). *Cemil Süleyman'ın Öyküleri*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Yivli, Oktay (2013). "Yaseminler Tüter mi Hâlâ: Mekânın Yapısı ve İşlevi". 24. *Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni*. s. 397-402.
- Yivli, Oktay (2015). *Kısa Öyküde Yöntem: Cemil Süleyman Uygulaması*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yivli, Oktay (2015). "Cemal Şakar'da Anlatı Düzlemleri ve Perspektif Değişiklikleri". *Aşkar*. 33: 91-96.
- Yivli, Oktay (2015). "Halide Edip Öyküsünde Betimlemenin Retoriği". *I. Uluslararası Türk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. s. 329-335.
- Yivli, Oktay (2016). "Modern Türk Öyküsünde Alt Türler (1890-1950)". *Erdem*. 70: 85-103.
- Yivli, Oktay (2016). "Anlatıcı ve Perspektifte Yeni Bir Sınıflandırma Girişimi". *II. Uluslararası Türk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları, s. 494-505.
- Yivli, Oktay (2016). "Sözde Anlatıcı". *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*. III. Cilt: 495-501.
- Yivli, Oktay (2017). "Yiğit Bener'de Böcek Öyküleri". *Türük*. 5/11: 68-76.
- Yivli, Oktay (2017). "Kurmaca Anlatı Ahlakı Nasıl Üretir?" *Prof. Dr. Nuri Yüce Armağanı*. Ankara: Günce Yayınları. s. 365-373.

- Yivli, Oktay (2018). "Kurmaca Nedir". *Post Öykü*. 21: 81-83.
- Yivli, Oktay (2019). "Necip Tosun Öyküsüne Sondan Bakmak." *Muhayyel*. 16: 46-52.
- Yivli, Oktay (2019). *Öykü Nasıl Okunur: Modern Öykü ve Yöntem*. Ankara: Günce Yayınları.
- Yivli, Oktay (2020). "Metalepsis / Sınır Aşımı." *Muhayyel*. 22: 57-62.
- Yivli, Oktay (2020). "Anlatıcı Sorunsalı". *Söylem Filoloji Dergisi*. 5/1: 8-20.
- Yivli, Oktay (2021). "Kurmaca Anlatıda Bakış Açısı". *Türkolojinin Delikanlısı Seyyah Prof. Dr. İsmail Doğan Armağanı*. s. 461-466.
- Yivli, Oktay (2023). "Selim İleri Deneyselliği Hâlâ Sürdürüyor". *Edebiyat Haber*.
<https://www.edebiyathaber.net/selim-ileri-deneyselligi-hala-surduruyor-oktay-yivli/>

OKTAY YİVLİ

Kırk Yama

AŞK, EDEBİYAT ve ÖTEKİ ŞEYLER

Günce Yayınları

(İnanışlar ve Gelenekler Bağlamında)

**TÜRK ve SLAV
KÜLTÜRLERİNDE
RENK SEMBOLİZMİ**

DR. HAKAN SARAÇ

Günce Yayınları

Dr. Zuhâl Emirosmanoğlu

**Fenomenolojik Bir 'Çeviri İş'i':
Bachelard-Düşünceleri**

Günce Yayınları

Mahmut Babacan

Üniversiteler İçin

**Türk Dili
Kompozisyon
Bilgileri**

Günce Yayınları

8.
BASKIM